

פרוטוקול מס' 2/א

מישיבת ועדת העבודה, שהתקיימה ביום ד, י"ח בחשוון תשי"ח - 6.11.57, בשעה 8.30.

נכח נ:

- חברי הוועדה: ע. גוברין - היו"ר
- ב. אידלסון
- מ. ארם
- י. אלמוגי
- ב. הראל
- י. כהן
- ח. מגורי-כהן
- י. קרגמן
- א. רימלט
- י. ריפתין
- א. שוסטק

מוזמנים:
 מר נמיר - סר העבודה
 מר עילם - מנהל משרד העבודה
 מר טנה - מנהל מחלקת הסיכון, משרד העבודה

סדר-היום:
 תכנית משרד העבודה לבניית שיכונים
 לשיכני המעברות,

===

היו"ר ע. גוברין: אני פותח את הישיבה.

אני מקדם בברכה בשם הוועדה את חברנו החדש, הה"כ י. כהן ומאחל לו הצלחה בעבודה.

בהזדמנות זו רוצה אני להביע את הערכתנו לחבר הוועדה הפורט, הה"כ א. כהן, שהיה חבר ועדה זו בימי כהונת הכנסת השנייה וכן בכנסת הסליטית.

נשמע עתה הסבר נוסף לתכנית הסיכון מפי מר טנה.

מר טנה: על דברי הסבר של סר העבודה לתכנית הסיכון ברצוני להוסיף מספר הערות טכניות.

עתה קבענו לעצמנו לפעולה רק קטע מסויים מבעיית הסיכון בארץ והוא: מתן שיכונים לתושבי צריפונים במחנות הצבא הבריטי, אם כי קיימים עוד קטעים אחרים של בעיית הסיכון, ויתכן שאף במסגרת תכנית זו יהיה צורך לכלול אי-אלו בעיות נוספות. אולם הוועדה צריכה לדעת שמתכנני התכנית הציבו גבול לעצמם. אחרת אי-אפשר לפתור את הבעיה החלקית. בזמנו קבענו לעצמנו כמטרה מתן שיכון לתושבי בדונים ופחונים, הכרנו בזכותם לעדיפות ראשונית ודבר זה הביא להצלחה. לו היינו כאותו זמן רוצים לפעול בתחום רחב יותר, יתכן ולא היינו מגיעים אף לחיסול הבדונים והפחונים.

אם ביחס לארץ כולה אין אפשרות לספל בבעיה כזו, אלא צריך לפעול חלקים-חלקים, הרי בכל מקום ומקום אין לחלק את הפעולה וצריך לראות את הטיפול במקום כולו כדבר הכרחי. אדת עלולים להפוך את המקומות לרכזים של בעיות סוציאליות וכלכליות כבדות.

או.

מר טנה:

ניקח לדוגמה את מעברת אור-יהודה, בה
חיות כ-2000 משפחות ושהיא אחד הריכוזים
הגדולים של צריפונים. אין ספק שאילו היינו במסגרת התכנית מכריזים
כי אנו נותנים לתושבי אור-יהודה, במסגרת מפעל החסכון, שיכון ליד
תל-אביב, היו 500 משפחות עוזבות את המעברה ועוברות לשיכון. אלו היו
המשפחות החזקות ביותר מבחינה כלכלית, המהוות את היסוד הכלכלי והחברתי
של המקום, ואילו 1500 המשפחות החלשות היו נשארות בצריפונים. יתכן
שביטוב כזה צריך אפילו לוותר על השתתפות כספית מסויימת ובלבד שאור-יהודה,
שבינתיים הוסכם עליה עם משרד הפנים כי תיהפך ליטוב-קבע, לא תהיה לריכוז
של משפחות נחשלות מבחינה סוציאלית.

אולם מאידך קצב הפיכת הצריפונים ליטוב
קבע תלוי בפרוצדורה טכנית מסויימת. אפשר לבנות שיכונים רק במידה
שמפנים מהמגרסים את הצריפונים.

דוגמה ידועה היא מעברת דוד ליד חיפה.
החלט עוד לפני שנים מספר שיטוב-קבע יהיה באותו מקום בו נמצאת המעברה.
אולם הקמת יטוב-קבע לא נוצעה בקצב מזורז, מפני שבניית יטוב קבע במקום
בו נמצאת מעברה אפשרית רק על-ידי בניית כמה יחידות דוור, העברת משפחות
מספר לבתים והריסת הצריפונים בהן גרו, כדי לבנות באותו מקום בתים
נוספים. כתוצאה מכך קצב הקמת יחידות דוור במעברת דוד נמסך יותר
מאשר במקומות בהם לא היו קודם מעברות.

לכן לאחר הדיון בתכנית כולה, יש צורך
בזמן הביצוע לדון בבעיית כל מקום ומקום.

א. שומסק:
האם בתכנית הכללית אין תכנון מפורט
של המקומות?

מר טנה:
תכנית השיכון מפורטת וקיים תכנון לגבי
כל המקומות בהם צריך לבנות. התכנון מוכן
ונסו כן קיים משא ומתן עם הגופים המבצעים, כמו חברות השיכון השונות.
אולם נוסף לכך קיימות עוד בעיות.

תושבי מעברת בני-ברק חושבים למשל שכל
תושבי מעברה צריכים לקבל שיכון באותו המסגרת המרכזי וחלק מהם אינו
מוכן לעבור לשיכון שנמצא בתחום בני-ברק, אך לא במקום כה מרכזי כמו
המעברה.

קיבלנו מן הממשלה אישור לביצוע 2000 -
יחידות דוור, שהן חלק מהתכנית. מצב הבניה כיום הוא כשה שמוך שלושת
החדשים הקרובים נחל לספק שיכון ל-1500 משפחות שמוך ה-2000 שעליהן
קיבלנו את אישור הממשלה. כ-500 משפחות נרשמו בזמנו למפעל החסכון
לעולה והן בונות את דירותיהן כפרטים. על-ידי כך בין החדשים דצמבר -
אפריל נוכל לתת שיכון ל-2000 משפחות, שהן 10% מהמשפחות שהתכנית
הכללית רוצה להקיף.

אולם שאלת הכסף היא הקובעת למעשה אם
התכנית היא ברת-ביצוע או לא. הבדיקות הראשונות שעשינו במקומות
מספר הראו שעוד לפני ההרשמה ישנו מספר רב של משתכנים בכוח
המוכנים לשלם בהתאם לתנאים שבתכנית. אין זאת אומרת שכך יהיה ביחס
לכל המקומות. אבל אין ספק שבתחילת ביצוע התכנית יהיה ברוב המקומות
מספר רב למדי של משתכנים שיוכלו לשלם את הסכום של 700 עד 2200 ל"י.
אולם המצב הכלכלי שונה מאד ממקום למקום. במקומות מסויימים, כמו בבני
ברק או במעברת עמישב ליד פתח-תווה, לרוב המשתכנים ישנו הסכום הדרוש
בהתאם לתכנית.

א. שומסק:
מניין ירוע לכם שלתושבים יש כסף?

או.

סר טנה:

לאחר שנודע לתושבי המעברות כי ליד עמישב
בונים שיכון, אין הם מחכים לפנייתנו,
אלא פונים לחברת השיכון כדי לדעת את התנאים ואומרים שיש להם כסף לשלם.
המוענינים להיות הראשונים פונים בעצמם. אינני יודע מה היה
מספר המוענינים בעמישב, אילו מספר הדירות הנבנות היה עולה על 100,
או אם היו בונים את השיכון הזה במעברה קטנה יותר. ברור שלפועל קבוע
הגר במעברה יש הוצאות דיור קטנות מאלו של פועל קבוע בעיר והוא הדין
ביחס לשירותים סובסידיפליים שונים. לכן פועל קבוע הוגר במעברה יכול
היה לחסוך כסף.

אנו יודעים שלא כל תושבי מעברות רוצים לעבור
לשיכונים. יש כאלה הרוצים להשאר בצריפונים, בגלל שכר הדירה הנמוך
ובגלל ההיטלים המוניציפליים הנמוכים. אכן תהיה זאת בעיה רצינית, אם כי
לא עם תחילת ביצוע התכנית, אלא עם סיומה בעיקר. אך תופעה זו אינה
מיוחדת לנו בלבד וקיימת גם בארצות אחרות, בהן אנשים שוכנו לאחר המלחמה
בתנאי מגורים בלתי-רגילים ושילמו שכר דירה נמוך. אצלנו הבעיה קיימת
בעיקר בקרב אותם אנשים שבאו מארצות בהן לא היו רגילים לתנאי דיור
טובים בהרבה מאלה השוררים כיום במעברות.

נשאלת השאלה כיצד נקבע את התור של מקבלי
שיכון. לא יהיה קשה לקבוע זאת בשלב הראשון. בכל אופן אחד הקריטריונים
יהיה המצב המשפחתי. במקומות שונים ננסה לתת פתרון סצורות שונות בד בבד.
תהיה בניה במסגרת מפעל החסכון הרגיל, תהיה בניה במסגרת מתן שיכון
לשוכני צריפונים. כן נצטרך לחפש פתרון כיצד לאנשים שאין להם כסף
לתשלום הסכום הנדרש לסווד דירות בשכירות.

התכנית מפרטת אך ורק סיפוס שיכונים
ומחירים לדוגמה. אין זה אומר שתוך כדי הביצוע לא נוסיף סיפוסים אחרים.
ישנן הצעות שונות מענינות ביותר בקשר לזה. אף על פי שקבענו לעצמנו
פרופורציה מסוימת בהקמת סוגי שיכון שונים, הרי למעשה תלויה הפרופורציה
בתוצאות ההרשמה. אם מספר רב יותר של משתכנים יירשם לדירות בעלות
שנודרד גבוה יותר, נבנה יותר יחידות דיור מאותו הסוג.

אלו הן הערותי, בלי להכנס לדברים הקשורים
בביצוע התכנית.

בפגישותינו הרבות עם יושבי הצריפונים הם
אמרו לנו כי מסכימים לתכנית ורוצים לראות עכשיו את אופן ביצועה. נראה
לי שעל-ידי ביצוע מידי של הקמת 10% מיחידות הדיור הכלולות בתכנית
והעברת 10% מן המשפחות שהתכנית צריכה לחול עליהן אל השיכונים החדשים
תוך החדשים הקרובים, מוכיחים אנו להם שנבצע את התכנית בהתאם להכרזת
שר העבודה.

היור ע. גוברין:

בישיבה הבאה נדון על פרטי התקציב, אחרת
עלולה ועדת הכספים להחליט בעצמה. כן נסיים
באותה ישיבה את הדיון על תכנית השיכון.

אנו פותחים עכשיו בדיון.

י. אלמוגי:

אין ספק כי במצבנו המסוי והכלכלי תכנית זו
היא בועזת וראויה להוקרה והיא באמת עוברה
גלי אהרה בכל הארץ.
להתעברר בעקבותיה.
מחיר השיכון הוא זול ומתקבל על הדעת. אבל יש
במעברות גורמים שונים שלא יקלו על ביצוע התכנית גם במחירים זולים אלה.
הגורמים הם כדלקמן:

(א) גם אלה מתושבי המעברות העובדים עבודה
קבועה צריכים לעשות מאמץ ניכר ורציני כדי להכנס לשיכון. מה עוד כאשר
ישנם במעברות עוד שני סוגים נוספים של אנשים: אלה העובדים רק עבודות
דחק והמקרים הסוציאליים. כחלק מהמעברות מהווים המקרים הסוציאליים אחרז
ניכר של התושבים. בחיפה ישנה מעברה בה המקרים הסוציאליים מהווים למעלה
מ-50% מהתושבים. זוהי תקלה אוביקטיבית.

א.ו.

י. אלמוגי:

התקלה השניה נובעת מכך כי חלק מתושבי המעברות רואה עצמו במעברה משוחרר מכמה וכמה מצוות החלות על אזרחי המדינה. אלה יחששו לעבור לשיכון מיוחד מפני מסיים סוניציפליים ואחרים. גם פעולות ההסתדרות מרוכזות מאד במעברות, ומתבטאות בבתי-הספר, בגני-הילדים ובצורות אחרות של עזרה לאנשים. לכן אצל רבים מתושבי המעברות קיים הפחד כי על-ידי יציאה מהמעברה הם ינצאים לעצמאות העלולה לפגוע בהם מבחינה כספית.

התקלה השלישית תלויה בגורמים חיצוניים. ישנם גורמים חיצוניים, פוליטיים, שאין להתעלם מהם, המנהלים במעברות תעמולה רצינית, ובמקרה זה בהצלחה ניכרת, שתושבי המעברות צריכים לעבור לדירות שכורות ולא לדירות שנוכשו על-ידם. אינני יודע אם אותם הגורמים הפוליטיים סבורים כי גם במקרה של בחירות ישמעו להם. אבל לדעתי, הם מעוררים ויכוח זה כמעט בכל מעברה ואין מעברה בה לא מביעים רצון לעבור לדירות שכורות.

שר העבודה:

באזורי פיתוח יכול כל אחד להכנס לדירה שכורה.

י. אלמוגי:

המדובר הוא לא על דירות באזורי פיתוח. ישנו במעברות חלק רציני של תושבים שאינם רוצים לרכוש דירה, אלא להכנס לדירה שכורה.

מה יכולים אנו לעשות כדי שהתכנית היפה, החשובה והחיונית הזאת תבוצע?

אני חושב שאנו צריכים לפעול בשלושה כוונים: א) אין ספק כי יצטרכו לעשות מאמצים כדי למצוא אמצעים מיוחדים למען הקל על המקרים הסוציאליים של מלב"ן ואחרים, כי בלי דאגה להם אין לעשות דבר במעברה.

ב) נצטרך להכניס לעול הפעולה הזאת את ההסתדרות, נוסף לצד הכספי הנוגע לחברת העובדים. אני מדבר במקרה זה על מוצעות פועלים במקומות. אני חושב כי ב-12 מעברות אותן אני מכיר ואשר מונות כ-20,000 נפש - כ-25% מכלל האנשים שהתכנית רוצה להקיף - כ-40% - 30% הם פועלים קבועים זה שנים אשר אינם צפויים לפיטורים. בעזרת ועדי הפועלים והנהלות המפעלים אפשר לבוא לעזרתם בצורות שונות, שאחת מהן היא קופת התגמולים.

אני סבור שבכל מעברה יש לערוך רשימת שני סוגי התושבים, אשר אם פותרים את בעייתם הרי פתרו את בעיית המקום כולו. אלה הם מצד אחד המקרים הסוציאליים המקבלים מהלכה הסוציאלית סכום חדשי של 20 ל"י לקיום המשפחה. מצד שני אלה הם הפועלים הקבועים שבאמצעות ועדי פועלים והנהלות המפעלים אפשר לבוא לעזרתם על-ידי דרבון וגם על-ידי עזרה כספית ממשית.

ג) כאן יש לי ויכוח עם כמה מחברי.

אני חושב שבצליח לבצע את התכנית רק אם נחליט על פירוק מוחלט של המעברות. לא טוב שתכננו תכנית שיכון וחששו לוטר כי זוהי תכנית לחיסול המעברות. אם המדינה עושה כבר מאמצים בלתי-רגילים ומגייסת 100 מיליון ל"י מתוך סגמה באמת לחסל את המטרות, מדוע לא לגשת לענין באופן יסודי ביותר והנמרץ ביותר ולומר בבירור שגם ביצוע התכנית לא יישארו עוד כדוננים, פחוננים או צריפוננים. אם זה לא ייאמר, נפתור אמנם חלק מבעיית המעברות, אבל המעברות בחלקן בכל זאת יישארו. אם לא נפרק את המעברות לחלוטין, הן ימשיכו להתקיים בחלקן ובצורה הגדועה והמסוכנת ביותר. ניקח את מעברת קרית נחום, למשל. ככל שעולה מספר היוצאים אותה כן הופכת היא יותר לקן של פשעים. על-ידי השארת חלק מהמעברות אנו מטפחים במדינה איים העלולים לפגוע במדינה בשטחים שונים. את ואיים האלה יש לפרק פירוק מוחלט. גם אם נניח כי בשנים הקרובות תיפתח עליה מארצות מהן היא אסורה כיום, גם אז מוטב ליישב את העולים במקומות חדשים מאשר לשמור על מקומות טומאה אלה. נוסף על כך יש להרוס את הצריפוננים המתפנים. אחרת אנשים הרוצים לעבור מאזורי פיתוח למרכזים יהיו מוכנים

או.

י. אלמוגי:

לשלם דמי ספחה ולהכנס לצריפונים המתפנים. אם הצריפונים ימשיכו להתקיים לא יצליחו להעביר את העולים מהאניה יטר לאזורי המיתוח.

לכן הצעתי היא לא להכריז על זה כעל תכנית שיכון, אלא כעל תכנית חיסול המעברות, אם כבר עושים מאמץ כה נכבד, צריך זה להיות לשם פירוק המעברות.

ישנה בעיה אשר מר שנה משום-מה לא העלה אותה. לפני 8 - 7 שנים הוכנסו העולים למחנות עבודה והמעברה הייתה כבר הצורה היפה והמשוכללת. אולם בין העולים היו אנשים אשר במקום ללכת למחנות עבודה ולחיות על לחם-חסד של הסוכנות, הסתדרו בכוחות עצמם ונכנסו לשכונות עוני במקום להכנס למעברות. הם לא רצו להכנס למחנות עבודה ופצאו שיכון במקומות בהם גרו קודם ערבים ואשר בהם איש מן הישוב הוותיק לא יכול היה לגור, בגלל התנאים הירודים השוררים במקומות אלה. שכונה כזאת קיימת בחיפה והיא נקראת שכונת "שמן". זו הייתה למעשה מעברה ערבית והממשלה המנדטורית ניסתה לחסלה. היו עולים אשר במקום ללכת למחנות עבודה נכנסו לגור בשכונה זו. יתכן שאלה אשר נכנסו לגור שם היו ראויים יותר להערכה, כי הם חיפשו פתרונות בכוחות עצמם. אבל עובדה היא שהם הסתכנו בשכונה זו ומשכו אלמנטים נוספים וכך נוצרה השכונה הזאת. מקומות כאלה ישנם גם בתל-אביב.

התכנית היא טובה ויפה. אך בצד התאורים האופטימיים על אנשים הפונים מיוזמתם לחברות השיכון, יודע אני סיפורים אחרים שמקיימים בנינים ליד המעברה ובמעברה מתנהלת תעמולת-לחש שאם יוקמו בנינים ואנשים לא ישלמו כסף, בלאו הכי ישכירו להם את הדירות הללו.

אם התכנית היא רק ל-2000 משפחות, אין לי ספק שהן תמצאנה. אבל הכרחי לראות מראש את התקלות שציינת ולאחוז כנגדן באמצעים שהצעתי. הכרחי שתבוא מצד הממשלה הודעה חד-משמעית שאין הכוונה לתכנית שיכון סתם, אלא הכוונה היא לפירוק מוחלט של המעברות.

נוסף לכך יש לדאוג לאלה הגרים בשכונות העוני ואשר לא באשמתם לא נכללו בתכנית משרד העבודה. גם אותם יש להכניס למעגל העזרה.

ח. שגורי-כהן:

מה הפתרון ביחס לאותן מעברות בהן הוצע לתושבים שיכון במקום אחר והם סרבו לעזוב את המעברה, מפני שמקורות פרנסתם קשורים לאותו המקום והם חוששים פן עלולים הם להשטט מידם? האם ישנו פתרון לשכן אותם במקום בו נמצאת המעברה, היינו - להקים שם ישוב-קבע, או שמשרד העבודה יראה עצמו חופשי מדאגה להם לאחר שהוצע להם שיכון וסרבו לקבלו?

האם גם על משפחות בנות נפשות רבות יחולו התנאים החלים על משפחות קטנות יותר? ישנן משפחות לא מעטות בהן הבן הגדול הוא בגיל 14 ואינו מסוגל עדיין לעזור למשפחה והמשפחה נחשלת מבחינה סוציאלית. מה כוונת משרד העבודה לגבי משפחות אלו? האם הם יהיו בכל זאת ראשונים בתור, בלי להתחשב ביכולתם הכספית? בדרך כלל הניוון במשפחות כאלו הולך וגדל הן בגלל חוסר פרנסה והן בגלל חוסר שיכון.

ב. אידלסון:

אם כי כולם מציינים את ההדוים הטובים שתכנית זו עוררה, חושבת אני שההדוים לא היו מספיקים. מיזמת ועדת העבודה צריך היה לעורר את מינהל ההסברה וחברי כנסת צריכים להסביר את התכנית לאנשים.

ועדת העבודה,
6.11.57

ב. אירלסון: אומרים שהתכנית צריכה להתבצע כולה תוך שלוש שנים, אני חושבת שתקופה של שלוש שנים לביצוע תכנית בעלת סמדים כאלה היא קצרה מאוד.

חשוב לי כיצד ייקבע תור, אנשים שיקבלו את הדירות, ישנם אנשים בעלי אמצעים, אבל הרגלי חיים קודמים וגם חנוכה רצון לעבור לדירור שיחייבם לשלם מסים מוגזמים מהם לעבור לשיכון, אני חושבת שאנשים בעלי אמצעים מוגזמים יהיו בין אחרוני המקבלים, ועל כל פנים לא בין הראשונים, אם כי על-פי קריטריונים שונים מגיעה להם ארלי עדיפות ראשונה. מכיוון שהמאמץ על המדינה הוא גדול, צריך לבחון היטב את דרכי קביעת תור המשתכנים.

אשר להצעת חה"כ אלטובי לפרק את הדירור הארעי לאחר שהמספחה עברה לשיכון - זוהי בעיה רצינית מאוד. שמעתי על קיום גרעין לא בריא ברבות מן המעבדות, שמעתי על אנשים המנהלים מסא ומתן על הדירות במעבדות. זוהי באמת בעיה כאובה, אם כי אינני יכולה לומר עתה כיצד לפתור אותה.

לפי התכנית השטח המינימלי של דירה הוא 33 מ"מ, אני חושבת שזהו לוכסוס בשביל הרבה אנשים בוודים שאינם רוצים בדירות כה גדולות.

מר עילם: זהו המינימום הדרוש לדירת חדר עם שירותים.

שר העבודה: בין 20,000 צריפונים קיימים ישנם כ-4000, או אולי אפילו יותר, שעליהם אין לומר כי נהרסו. מכיוון שצריפונים אלה קיימים וגם כדי ליצור סיפוס של שיכון זול, ברצוננו לחלק את אדמת המעברה, שהיא כיום אדמת מושע, למגרשים, מגרש לכל צריף. ליד כל צריף ייבנו שני חדרים והצריף יהיה לשירותים. אין כאן שיפוץ צריפים, אלא ניצולם היעיל. כל משמחה תקבל מגרש לחוד.

ב. אירלסון: בכל השיכונים הנבנים עכשיו בארץ נתקלים הארגונים העוסקים בפעולה סוציאלית בחוסר כל אפשרות לשרת את האנשים, מפני שלא הוכסח בשיכונים כל מגרש או מקום לפעולה ציבורית. בשיכונים שייבנו בעתיד אפשר עוד להבטיח הקצנת מגרשים הדרושים להקמת מבנים ציבוריים שונים, וצריך להקדיש לזה מחשבה. לעתים חוסר מגרש הוא בעוכרי הישובים, אשר לא מקבלים בגלל זה שירותים חיוניים.

עוד הערה. נבנית עתה ליד ירושלים עיר חדשה: בית שמש. בעיר זו, שכולה חדשה, ישנם כבר שני סגנוני כניון: בניני אבן מהקסטל הגולמים כל ק את הרי ירושלים ומגנון שני - בו נבנו הבתים בקריית-שלום. כתל-אביב ואשר בו בונים ככל שפלת החוף. זהו מבנה, וגם לצד האסטטי צריך לשים לב. נכון כי בנין השיכונים הוא אחד הדברים העצומים של המדינה. אבל צריך לשים לב שכל מקום ייבנה כסגנון אחיד, כי הארץ נבנית לא רק למחר אלא גם למחרתיים.

י. ריפתין: קראתי מתוך הנאה מרובה את התכנית. אולי בפעם הראשונה ניתן תיאור כה אוניקסיבי וכה מסצה של הבעיה. כן יפה מאוד מצד שר העבודה שהוא מציין כל כך את שיתוף הפעולה בין המשרד לבין ועדת העבודה. אני חושב שהוועדה חייבת לו חובת גומלין בבירור הבעיות וביצוע התכנית.

אם מעיזים מתעורר רצון להעזה נוספת. האם לא הגיע הזמן שמשרד העבודה יעבד תכנית שיכון כוללת? אין אנו יכולים לטפל בצורם אחד מבלי לדעת מה תכניתנו לגבי הצורם השני.

י. ריפתין:

קיימת למשל שאלת העליה ולפי התכנית המוצעת לא ברור לגמרי מהן תכניות המטילה למתן שיכונים לעליה שעתידה לבוא. אנו מאמינים שתבוא עליה חדשה. גם התכנית המוצעת נוצרה מפני שאת העליה המגיעה כיום הוחלט להביא ישר לשיכונים והדבר יצר בעיות חברתיות ביחס לתושבי המעברות. כאשר המטילה דנה בהצעת הקציב, צריכה להיות לפנייה חמשה כוללת. דובר כאן על משכנות-העובדי שיש לחסלם ולספק לגרים בהן שיכון אחר. אולם לא העלו כאן את ענין הבתים המתמוטטים הקיימים בערים והמטכונים את שלום תושביהם.

אם העזו כבר להציע תכנית כה נועזת ויפה צריך להמשיך בדרך זו ולהביא תכנית שיכון כוללת, אשר על כל פנים תקח בחשבון אותם גורמים שאין להתעלם מהם, היינו - תכנית שיכון לעליה המסוערת.

בשאלת השאלה מה יהיה המצב במעברות עד לביצוע התכנית שצריך להסדך 3 שנים. אף אם הכוונה היא לחסל את המעברות כליל, בכל זאת חלק מהתושבים יצטרכו להמציא במעברות עוד 3 שנים ובוודאי יהיה צורך לשפץ ולתקן את הצריפונים הקיימים, הייתי רוצה לקבל דין וחשבון על הנעשה בעת המעברות, כי בצד אסיפות-התכעלות לתכנית השיכון יכולות להיות הפגנות זעם נוכח המצב הקיים. יתכן שהשיפורים הדרושים כדי שאנשים יוכלו לגור במעברות עוד שנתיים-שלוש יסתכמו בהוצאות כה ניכרות, שכדאי במקום זה לזרז את בניית השיכונים באותו הכסף.

אני חולק על דעת חה"כ אלטובי ביחס לדירות להשכרה. הייתי רוצה שנקיים בשאלה זו בירור יסודי. איננו כלל בטוח שטוב כל כך לאופייה של הארץ כי עולה חדש, אשר לא הספיק עדיין להתדר בעבודה, יתפך תיכף ומיד לבעל דירה, כי בעלות זו קושרת אותו למקום מסויים שבו אולי יתקשה למצוא עבודה. הייתי נוטה יותר לרכישת כעלות על הדירות בחזורי הפיתוח. אבל אני מבין שדווקא שם גוברים דירות גם להשכרה כדי להקל על המשתכנים.

בשאלת השאלה מבין יקחו האנשים את הכסף הדרוש לרכישת הדירות. זהו קושי שרוב העולים החדשים לא יוכלו להתגבר עליו אפילו בעזרת הלוואות. לכן צריך לתכנן תכניות הסותמות לאפשרויות הסוציאליות של המשתכנים. לדעתי, צריך לכל משתכן לתת את הכריזה החופשית בין רכישת הדירה או שכירתה.

אני מכיר בכך שהוקדשה בתכנית תשומת-לב למעוטי היכולת, אבל לא תשומת-לב מספקת. בתכנית מדובר על מתן הלוואות, אבל אין להניח כי זהו פתרון מספיק. צריך למצוא לאנשים אלה פתרון אחר, אולי בעזרת המטילה וההסתדרות.

שר העבודה: נאמר בתכנית כי תהיה קרן של 6 מיליון ל"י למתן הלוואות לאנשים שלא יוכלו לרכוש את הדירות בכוחות עצמם.

י. ריפתין: הלוואות אינן פתרון לסוג מסוגים של נחשלים מבחינה סוציאלית.

שר העבודה: הרי אין בכוונת חה"כ ריפתין להציע כי משתכנים אלה לא יצטרכו לרכוש את הדירות וגם לא ישלמו שכר-דירה לאחז' כניסתם לדירה? המכטימום שאפשר לעשות עבורם זה להשכיר להם את הדירות - וייבנו גם דירות להשכרה - ולקבל מהם סכום מסויים במזומן עם כניסתם לדירה ולאחר מכן לגבות מהם דמי-שכירות. הקרן הזאת נועדה לעזור להם בתשלום הסכום במזומנים עם הכניסה לדירה.

מר טבת: מתכנית זו צריכים להנות 20,000 איש. אנו מעריכים שכ-14,000 מהם יוכלו לרכוש את הדירות בעזרת הלוואות ואילו 6,000 הנותרים יקבלו דירות שכירות. בשאלת רק השאלה אם נכונה הפרופוזיציה הזאת.

י. דיפתיון:

לא הוברר לי כיצד פועלי דחק ואנשים
הנתמכים על-ידי משרד הסעד יוכלו
להכנס לדירות, אפילו בעזרת הלוואות.

שר העבודה:

האם פירוש הדבר שצריכים להיות שלושה
סוגי דירות: דירות למכירה, דירות

להשכרה ודירות-חינם?

י. דיפתיון:

אני אומר שחלק מסויים של תושבי המעברות
לא יוכלו להנות מהתכנית מטעמים מספיים.
בענין זה אני מבקש לקיים בירור. צריך אולי לחפש איזה גורם אשר
ישתתף באחוז מסויים ולא רק בסתן הלוואה.

אני מציע לקיים בקשר עם תכנית זו
בירורים ציבוריים נרחבים, גם בקרב אנשי המעברות, כדי לדעת מה דעתם.
זה גם עשוי לחנך אותם מבחינה ציבורית.

כן בשל הזמן לקיים על התכנית דיון
בכנסת, כדי לרכוש לה עודף ציבורי רחב. בטוב כזה לא יהיה לשר
האוצר קל כל-כך לצמצם את היקפה על-צד הגבלת התקציב.

מ. ארם:

אפילו אם מבחינה מספית אפשר היה
לתת לאנשים דירות-חינם, גם אז הייתי

מתנגד לכך.

בכונן שהדירה תהיה זולה מבחינת
הוצאות הבניה, אבל בכל זאת יקרה למי שיצטרך לרכוש אותה. אינני בטוח
שנכונה הפרופורציה של 14,000 ו-6000 דירות.

אף אני בעד דירות שכורות, לא משום
שאניני להוט אחרי בעלות, אלא מפני שזה יקל על המסתכנים. אך גם
אם מקבלים את יסוד הבעלות צריך להאריך את תקופת תשלום המשכנתא
ולהקטין את התשלומים החדשיים, כדי שלא יצטרכו לשלם 23 ל"י לחודש.

שר העבודה:

עולה חדש משלם 20 ל"י שכר דירה לחודש.

מ. ארם:

אני גם מסכים שמי שנכנס לדירה
שכורה צריך לשלם בתחילה סכום במזומנים,
אחרת לא תוכל הממשלה לעמוד במעמסה הכספית הזאת. הוא יוכל לשלם
בניח כ-300 ל"י בתחילה ולאחר מכן את שכר הדירה.
הייתי רוצה גם לדאוג את פעולת היזמה
החפשית בבניית שיכונים לתושבי המעברות ולעולים החדשים.

אני מסכים עם זה"כ אלמוגי שיש

לחסל את המעברות חיסול גסור.

יש לדעת כי אנשים היוצאים כיום
מהצריפונים נכנסים לגור בשכונות-העוני והגיע הזמן לדאוג גם לשכונות
אלו. בענין זה צריך אולי לשתף גם את הרשויות המקומיות. יהיה זה
גורם חיובי אם יראו שמשרד העבודה מתעניין בשכונות העוני, גם אם
אין זו תכנית לביצוע בעתיד הקרוב.

ב. הראל:

גם אני בדעה שדווקא בשעת שמחה של
תכנון לחיסול המעברות כדאי להתחיל
בתכנון כללי לעתיד. אין ספק שעצם הרעיון של מעברות נוצר מתוך
צרכי שעת חירום וגרם להוצאות כספיות ולנזקים חמריים ונפשיים רבים
אשר נדמה לי כי היינו ניצלים מהם לו אפשר היה לתכנן בזמן ההוא
לתקופה ארוכה יותר. גם אם לא ידוע אם תהיה בקרוב עליה גדולה,
מחובתנו לתכנן לקראת אפשרות כזאת בשנים הבאות ואינני חושב להתכונן
כרוך בהוצאות רבות.

אינני חושב שמשרד העבודה וועדת העבודה
יכולים לטפל באופן מיוחד בתכנון הכללי של השיכון בארץ, הקשור גם
בבעיות פרנסה ובעיות אחרות. תכנון כזה צריך להעשות על-ידי שיתוף
כל הגורמים שיש להם ענין כזה, כמו משרד הפנים, משרד מסחר ותעשייה וכו'.

רעדת העבודה,
6.11.57

בן.

ב. הראל:

גם אני סבור, לאו חוקי בקשר לתכנית זו, כי כדאי לחשוב על מתן אפשרות גם לחבור דיור ולא רק לרכוש. בעיה זו אינה חדשה. אין ספק שמלפני קום המדינה כל השאיפה הייתה בכיוון של יצירת בעלות אנשים על דירותיהם. אינני מתנגד לכך ואף אינני להוט אחר זה במיוחד. אני חושב שגם עכשיו מונים כבר בכיוון של שכירות, אם כי לא במידה מספקת.

בביקורים רבים נוכחתי לדעת כי אף לאנשים המרוויחים למעלה מן המינימום הדרוש לקיום, ההוצאות לשיכון הן גדולות מאד, מפני שהשיכון נועד לרכישה. כן לא יכחיש איש שמכומים עצומים, אולי אמילו למעלה מן המותר, מקדישים אצלנו לבעיות דיור.

אילו היו ניגשים לבעיות הדיור כמו שניגשים אליהן בארצות רבות אחרות - בדרך של משכנתאות לזמנים ארוכים ובתנאים נוחים - יתכן שהייתה אז אפשרות לשתף לא רק את הזקוק לשיכון, אלא גם הון רב ישראלי חזר, בתנאים מתאימים וחתת כיקוח מתאים. הסדר כזה היה מאפשר הקמת דירות נוחות יותר ללא צורך מצד המדינה להשקיע בהן מהתחלה סכומים גדולים שהם למעלה מכוונות אדם עובד.

לדעתי צריך להקים ועדה מיוחדת שתברר את בעיית הדירות להשכרה וזו לי נמצא כן מתוך ההגרה של בניית דירות לרכישה בלבד.

אינני חושב שמחן דירות-חינם בעזרת מל"ן היא הדרך הנכונה. אינני מסופק שיצאם בארץ אלפים אשר לא יוכלו לרכוש דירה בכל יורה שהיא. אבל אין זה אנשי עבודה, אלא אנשים שאינם מסוגלים לעבודה ויש להם בעיות קשות ולא רק בעיות שיכון. לכן, בל נערבב בעיות שיכון עם בעיות סוציאליות.

אני מעריך מאקמת התכנית המוצעת. אבל אני מוצא כי מן הנכון לחשוב ולחקור גם בכיוונים אחרים.

שר העבודה:

עלי לאיין במיפוס שדרך כלל מתקבלה התכנית על דעת אנשים המסוגלים לשקול אותה. אני במוח כי בוועדה השרים הכלכליים צפוי לנו דיון יותר קשה מאשר כאן בוועדה. אני חושב שעלינו להאזין לדברים הנשמעים כאן ביחס לפגמים ותקלות שבתכנית ויחד עם זאת איננו יכולים גם להתעלם מטענות הממשלה הצריכה לשבץ תכנית זו במסגרת הארכים הכלליים של המדינה.

בשטח השיכון מסתמן בארץ אוחו תהליך קיים גם בניו-יורק, אם כי אצלנו ברמת-החיים נמוכה יותר ובקנה-מידה אחר. מהשיכונים הגרועים יותר ומהשכונות המטופחות פחות עוברים לדירות יותר נוחות בשכונות יותר מטופחות. אם לדבר במושגים גאוגרפיים, זה מתבטא בנדידה מהדרום אל צפון העיר בתל-אביב. תהליך כזה קיים בוודאי גם בערים אחרות.

הממונה על הכנסות המדינה ערך מחקר לפיו החברר כי בד בבד עם עליית השומא של משלמי מס-הכנסה בא גם שינוי כתובתם, בדרך כלל מדחס לצפון העיר תל-אביב, לפעמים בשני שלבים - קודם מיפו לדרום-תל-אביב ולאחר מכן משם לצפון העיר. תהליך זה מעיד בדרך כלל על האחזות בחיי הארץ. תהליך זה הנו אומי אך בלתי-סופס. גם על פי כן נשארה בעיית שכונות העוני בעינה. בעיית שכונות אלו ובעיית בתים שנתישנו ומהווים סכנה לדירייהם תעמוד אף היא בפני המדינה, אם כי לא בעדיפות ראשונה. בעיה זו צריכה להפטר על-ידי הרשויות המקומיות בעזרת המדינה. כאשר ירד גל העלייה בראשית שנת 1956 ובטרם התחיל גל העלייה הנוכחי, חשבנו שנוכל כתוצאה מכך לעשות דבר מה בשיחוף עם העויות למען היסול שכונות העוני.

היזמה לכך באה מאדנו אבל העיריות נאחזו בה בחפץ רב. עשינו הסכם עם עיריית ירושלים על היסול 300 יחידות דיור בבתים מחומטמים וכן עשינו הסכם עם עיריית תל-אביב על ראשית פעולה דומה ביפו. מיקלאחר מכן היה מובא שינוי וכן נחתמה העלייה. שני דברים אלה הכבידו מאד על החקציב. לעיריית תל-אביב הודענו שנוכל לחדש את שיחוף הפעולה אתה רק כעבור זמן. ביחשלים, כמדומני, התחילו לבנות 100 יחידות דיור ראשונות לחימול 300 יחידות דיור עליהן הוסכם. אנחנו יכולים למייע בתהליך היסול שכונות העוני, אבל זהו בעיקר עניין לעיריות. עיריות חסמה תל-אביב עשו לא משה רשמה העיריות העירוניות.

או.

שר העבודה:

כל משרדי הממשלה מכינים " כל אחד בחחומי מעולתו " חכנית לעשור השני של המדינה לקליטת המיליון השלישי. זה הכל בגדר סכמה. משרד העבודה מכין חכנית עשור לשיכון בהנחה שהחכנית תבוצע תוך 10 שנים לשם קליטת מיליון נוסף. כאשר תיגמר הכנת החכניות הן ירוכזו בממשלה ויוגשו בבוא הזמן כחכנית כוללת אחת לעשור השני של המדינה, אשר למי תקוותנו נועד לקליטת המיליון השלישי.

איש אינו יכול לומר בוודאות כי נכונים החישובים

החיים לכך כי אנשי המעברות לא יוכלו לשאת בעול הכספי של השכון. אני האחרון המעוניין לחזק את המצב ביתר אופטימיות מאשר זה במציאות. אולם אין זו חכנית השיכון הראשונה למעוטי יכולת. אני חושב שהחכנית הקודמת לשיכון 40,000 יושבי פחונים ובודונים נועדה, לדעתי, לבעלי אמצעים פחותים ביותר, אשר נמצאו בארץ פחות זמן מיושבי האריפונים עליהם חלה החכנית הנוכחית.

בין יושבי האריפונים ישנם אשר חתרגלו לגור

בתנאים כאלה והיו אף מקרים שבאזורי פיתוח נבנו ליד המעברה דירות שראו למסור אותן בשכירות ואנשי המעברות לא רצו לעזוב את המעברה. נכון כי במינות מסוימות של הארץ, במעברות, נוצר משקע של אלפים רבים המתפרנסים מכל מיני עיסוקים בלתי-ידועים ובשום אופן אינם מוכנים לעזוב את מקום מגוריהם הנוכחית.

לדעתי נעשה בחכנית זו מאמץ רב כדי לאפשר

לא רק גיוון רב בצורות הדירות, אלא גם כדי להחאים את השיכון ליכולת המשתכנים. באזור הפיתוח ניתנת למשתכנים הברירה בין שכירות הדירה לבין רכישתה. יש לדעת כי הממשלה צריכה לעודד את פיזור האוכלוסיה. במשך שלוש שנים היה המרכז כולו סגור בפני עולים חדשים. אבל בין העולים החדשים המגיעים בזמן האחרון יש רבים שקרוביהם גרים באזור המרכז והם גרים אצלם; כן באו בעלי מקצוע שהמפעלים אשר במרכז הארץ זקוקים להם. מסיבה זו נפתח אזור המרכז בפני העולים החדשים. אך זהו חסרון. יהיה זה אבסורד ליצור במרכז הארץ תנאי שיכון אשר לא רק יעודדו את האנשים להיאר במרכז, אלא עוד ימנעו למרכז אנשים הנמצאים כבר באזורי הפיתוח. יש להקל קודם כל על המשתכנים באזורי הפיתוח. לבן קיימת שם אפשרות לשכור דירה, עם אופציה לרכישה בתנאים נוחים יותר. אבל לקחנו גם בחיובן שאת רוב דרי המעברות לא נוכל להעביר כבר לאזור הפיתוח, כי הם קשורים באזרות שונות למגוריהם הנוכחיים.

חשבנו על דרכי שונות כדי להקל השגת שיכון

לאנשים מעוטי יכולת שלה יוכלו לעבור לאזורי פיתוח.

קודם כל ייבנו 4,000 דירות שמחירן יהיה 330 ל"י כל אחת. 4000 דירות שבמרכז הארץ אפשר יהיה גם לשכור ואין חובה לרכושן. נוסף על כך ישנה קרן של 6 מיליון לירות המיועדת למתן הלוואות לאלה אשר אינם מסוגלים לשלם אפילו את החשלוט הראשון במזומן לפני כניסתם לדירה. מתן הלוואות מרן זו ייקבע עליימי בדיקה אינדיבידואלית בכל מקרה ומקרה. סכות הקרן הוא ניכר ועייתי להספיק למספר רב של משתכנים. ברור שאת הלוואות מקרן זו יצטרכו להתזיר, אבל ההלוואה תצטרף לסכות הממשלתא וחשולם יחד עמה. 2000 דרות יינתנו משיכון לעולה בתנאים נוחים ביותר.

לאור כל זה נדמה לי שזו אחת החכניות המתאימות

שאפשר היה להציע. אולם במסגרת הקיימת ליה יהיה להגשים אפילו חכנית כזאת, כי היא תדרוש השקעת 100,000,000 ל"י מכספי מדינה, נוסף על ההשקעה לשיכון לעולים חדשים.

הבניה להשכרה היחה עוזרת מאד למדינה,

ללא הבדל למי נוסד הייבוק. בענין זה מנו אלינו בעלי בתים וגם איגוד הקבלנים. הם הציעו הצעות לא כל כך בדוקות.

אך בעולם הנמיה היא הפוכה ובוניו יותר ויותר דירות לרכישה, מרט לארצות הברית, שם הממשלה יכולה לתח לקבלנים הלוואות בסך מילרדי דולארים כדי לייבנו בתים להשכרה. אך באירופה, אולי בגלל חוקים המגנים על הדייר, הבניה להשכרה אינה נחשבת לרנטבילית. אבל אנו רוצים לבדוק את הרעיון הנתעורר אצל הקבלנים שלנו לבנות בתים להשכרה יש לו יסוד של ממש. גאתי גם בדברים למינוי ועדה איבורית שתחקור את

ועדת העבודה,
6.11.57

אז.

שר העבודה:

הבעיה וחגיש לממשלה את המלצותיה. אינני יכול למסור עדיין דבר על כך, כי לא סיימתי את הבירור עם כל האיסים, ומינוי הוועדה מעון גר אינו וועד השרים הכלכליים. החקירה תראה לנו אם יש ממש בנמיה זו לבנות טוב להשכרה, ואם הכוונה באמת לשיתוף הון פרטי או שזה גלגול נוסף של הון איברי, כי אז אין בזה חידוש.

המאמץ היסודי היא לפתור את בעיות שיכון יושבי הצריפונים כמו שפותרים את בעיות שיכון של העולים החדשים. עולים חדשים החולכים לאזורי פיתוח מקבלי דירה בשכירות. עולים המתישבים באזור המרכז חייבים לרכוש דרה, אם כי בתנאים נוחים. אני חושב כי המכסימום שאנו יכולים לעשות למען יושבי הצריפונים הוא לתת להם אותם תנאים להשגת שיכון הניתנים לעולים חדשים.

היא

מה מנה: מרבן שתכנית זו/רק לקטע אחד של חזית השיכון. בשנה ומחצית השנה האחרונות בנתה הממשלה למעלה מ-41 אלף יחידות דיור, מהן 31 אלף לשיכון עולים, 5000 דיורות לגמר חיפול הגדונים והתחונים ו-5000 דיורות במסגרת מסעל החסכון. הדיורות נבנו הן בהתישבות החקלאית, הן באזורי הפיתוח והן בערים.

גם הכנסת תריכה להחליט על תכנית שיכון כוללת לשנה הבאה דגם לקבוע את הפרופורציה בין מספר דיורות המיועדות לחיפול שכונות העוני לבין אלו המיועדות לחיפול המעברות. עלינו להגדיל בין מה שאנו עושים לשם הטבת תנאי דיור של אוכלוסייה לבין מהן קורות-ג מינימלית לעולים החדשים.

הקצבת הממשלה והפוכנות לצרכי שיכון חגיש ל-161 מיליון לירות, זהו סכום ניכר וקיימת בעיה של טביטת עדיירויות.

בעיית בנין דיורות לשכירות או לרכישה קיימת בעוליה כולו. אצלנו הבעיה תרופה במיוחד, בעיקר כאשר המדובר באוכלוסייה כה בלתי-הומיגנית, אשר ללא למדה עדיין שגם על רכוש יחודי צריך לישור. יש לנו דוגמה במסגרת הראליה. מצדו האחד של הכביש נבנו דיורות להשכרה ומצדו השני לרכישה. אין הבדל בין אנשים הגרים משני צדי הכביש, אבל ניתן לראות כי הדיורות אשר נרכשו על ידי המשתמנים ממופחות ונשמרות היטב ואילו בדיורות המושכרות המצב הפוך. לכן לא מרב שייחסר למשתכנים רכוש איברי, כל עוד הם לא למדו לישור עליו.

ישנו גם אספקט כלכלי שהוא לא פחות חשוב. הממשלה לטחה את הכסף במסגרת מסעל השיכון בסך 6% והיא נוחנת אותו למפעלי השיכון ב-4%. לכן מהעוררת בבניה הפרטית שאלת הרבית והאמורמיזציה במקרה של בניה לשיכון עולים.

אמרנו ש-4000 צריפונים רוצים לנו להחוך לבתים ולא נחמנו כאן במספר מקרי. צריפונים אלה עומדים על שטחים תחוכננים שאפשר להשים עליהם בית דו-משפחתי. רק צריפונים אלה נחנוך לכתיים ואח כל היתר נפרט. אנחנו נדרוש מכל הושב צריפון המקבל שיכון שיתחזר לנו את הצריפון ולא ניתן לו את הכסף כל עוד לא יעשה זאת. אבל יש הבדל רב בין הרצון שלנו לבין רצון הפרט, כי לצריפונים יש גם כן ערך רב. זנו באמת אחד הדברים העשוי לגרום לתיכוכים.

היו ר י. גנריו: נמשיך בדיון באחת הישיבות הקרובות.

הישיבה ננעלה בשעה 11,00.